

Sygn. akt I ACa 1291/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Grzegorz Krężolek
Sędziowie:	SSA Sławomir Jamróg SSO del. Beata Kurdziel (spr.)
Protokolant:	st.sekr.sądowy Urszula Kłosińska

po rozpoznaniu w dniu 18 grudnia 2015 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa **Skarbu Państwa - Wojewody (...)**

przeciwko **T. C. (1)**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 11 czerwca 2015 r. sygn. akt I C 136/14

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od Skarbu Państwa - Wojewody (...) na rzecz pozwanego kwotę 2 700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.**

SSA Sławomir Jamróg SSA Grzegorz Krężolek SSO (del.) Beata Kurdziel

Sygn. akt I ACa 1291/15

UZASADNIENIE

Strona powodowa Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę (...) w pozwie wniesionym dnia 21 stycznia 2014 r. przeciwko T. C. (1) wniosła o uznanie umowy darowizny zawartej w formie aktu notarialnego przed notariuszem J. K. w Kancelarii Notarialnej w B. przy ul. (...) w dniu 3 grudnia 2009r., Repertorium(...) Nr (...) za bezskuteczną wobec strony powodowej Skarbu Państwa – Wojewody (...) w zakresie wierzytelności publicznoprawnej objętej tytułem wykonawczym (...), przysługującej wobec W. C. z tytułu kary w wysokości 75 000,00 zł nałożonej postanowieniem (...) w W. znak (...) wraz z odsetkami naliczanymi jak od zobowiązań podatkowych od dnia wymagalności do dnia

zapłaty, które na dzień 31 grudnia 2013 r. wynoszą kwotę 44.373 zł oraz kosztami egzekucyjnymi. Ponadto strona powodowa wniosła o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania, w tym zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Na uzasadnienie żądania wskazała, że Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w W. postanowieniem z dnia 29.12.2008 r., nałożył na W. C. obowiązek uiszczenia kary w wysokości 75.000,00 zł z tytułu nielegalnego użytkowania części obiektu budowlanego - przyziemia budynku byłego „(...)” (od strony ulic (...)) na działce nr (...) w W.. Przeciwno dłużnikowi toczyła się następnie bezskuteczna egzekucja. Z prowadzonego kolejno postępowania w sprawie majątku dłużnika W. C. wynikało, iż w dniu 3 grudnia 2009 r. na mocy aktu notarialnego Repertorium(...) nr(...)darował on swojemu bratu – T. C. (1) prawo użytkowania wieczystego położonej w W. działki nr (...) o pow. 0,3505 ha oraz budynku i urządzenia stanowiące odrębną nieruchomość objęte księgą wieczystą nr (...). Umową darowizny dłużnik W. C. wyprowadził z majątku jedyne składniki, z których wierzyciel czyli strona powodowa, mógł się zaspokoić. Dłużnik w chwili zawarcia w/w umowy miał pełną świadomość, iż czynność ta krzywdzi wierzyciela, albowiem skutecznie doręczono mu w dniu 31 grudnia 2008 r. postanowienie o nałożeniu kary w wysokości 75 000 zł. Również pozwany T. C. (1) jako brat dłużnika musiał wiedzieć o jego działaniu krzywdzącym wierzyciela. W ocenie powoda całokształt okoliczności sprawy wskazuje na to, że czynności dokonywane przez pozwanego i dłużnika zmierzały do uniemożliwienia zaspokojenia wierzyciela poprzez wyłącznie spod egzekucji określonych składników majątkowych, które miałyby jej podlegać.

Sąd Okręgowy w Krakowie w dniu 17 marca 2014 r. wyrokiem zaocznym ustalił, iż umowa darowizny z dnia 3 grudnia 2009 r., zawarta przed notariuszem J. K. (Repertorium(...) (...)) pomiędzy W. C. a T. C. (1) jest bezskuteczna względem Skarbu Państwa – Wojewody (...) w stosunku do wierzytelności w wysokości 75000 zł wraz z odsetkami naliczonymi jak od zobowiązań podatkowych od dnia 8 stycznia 2009 r. do dnia zapłaty wraz z kosztami egzekucyjnymi, która to wierzytelność wynika z tytułu wykonawczego, wystawionego przez Wojewodę (...) w dniu 15 października 2010 r. (numer tytułu wykonawczego: (...)) – pkt I; zasądził od pozwanego T. C. (1) na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 3600 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego (pkt II) oraz nakazał ściągnąć od pozwanego T. C. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 5969 zł tytułem kosztów sądowych pkt III). Wyrokowi został nadany rygor natychmiastowej wykonalności (pkt IV wyroku.)

Pozwany T. C. (1) w sprzeciwie od wyroku zaocznego z dnia 17 marca 2014 r. wniósł o jego uchylenie, a także oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od strony powodowej na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych. Zarzucił, że umowa darowizny z dnia 3.12.2009 r., której bezskuteczności domaga się strona powodowa, została zawarta w wykonaniu istniejącego wcześniej zobowiązania W. C. wobec T. C. (1) wynikającego z powierniczego nabycia nieruchomości położonej w W., obręb(...) działki nr (...)o pow. 0,3505 ha. W. C. miał nabyć tę nieruchomość we własnym imieniu, lecz na rzecz pozwanego – brata T. C. (1) i miał obowiązek przeniesienia jej własności na pozwanego, który m.in. spłacił kredyt na zakup nieruchomości i poczynił na nią bardzo duże nakłady. Dzięki temu wartość nieruchomości ze 150 000 zł wzrosła do 4 000 000 zł. Pozwany miał zatem roszczenie do brata o przeniesienie własności użytkowania wieczystego, które zostało zrealizowane na podstawie umowy darowizny z dnia 3.12.2009 r. Nie doszło więc do pokrzywdzenia strony powodowej, jako wierzyciela W. C., gdyż do zawarcia umowy powierniczej doszło wiele lat wcześniej, niż do zadłużenia.

Wyrokiem z dnia 11 czerwca 2015r. Sąd Okręgowy w Krakowie uchylił wyrok zaoczny z dnia 17 marca 2014r. w całości (pkt I) i oddalił powództwo (pkt II), znosząc wzajemnie między stronami koszty procesu.

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące ustalenia faktyczne:

W. C. zawarł z bratem – pozwanym T. C. (1) porozumienie, na mocy którego W. C. miał nabyć prawo użytkowania wieczystego nieruchomości objętej księgą wieczystą nr (...) wraz budynkami dawnego młyna we własnym imieniu, lecz na rachunek T. C. (1). Pozwany zobowiązał się do pokrycia kosztów związanych z nabyciem tego prawa, a W. C. miał w przyszłości przenieść prawo użytkowania wieczystego gruntu oraz własności budynków i urządzeń na rzecz T. C. (1). Między stronami została zawarta ustna umowa powierniczego nabycia prawa użytkowania wieczystego.

Pozwany T. C. (1) z uwagi na problemy z prowadzoną działalnością gospodarczą i w związku z faktyczną separacją z żoną nie chciał sam dokonać zakupu w/w prawa użytkowania wieczystego. W. C. nie posiadał środków finansowych na sfinansowanie tej inwestycji, dlatego musiał zaciągnąć na ten cel kredyt. Pomocy w jego wzięciu udzielił mu brat – pozwany T. C. (1), który negocjował z bankiem umowę kredytu. W dniu 26 października 1998 r. Bank (...) w W. na mocy umowy nr (...) udzielił W. C. kredytu na zakup w/w nieruchomości w kwocie 150 000 zł. Bank postawił do dyspozycji kredytobiorcy kredyt w dwóch transzach: I od dnia 26.10.1998 r. w wysokości 122 000 zł, II transza w wysokości 28 000 zł w grudniu 1998 r. Na nieruchomości objętych księgą wieczystą KW nr (...), KW nr (...) położonej w W. oraz KW (...) ustanowiono hipoteki zwykłe w kwotach po 150 000 zł na rzecz Banku (...) W., celem zabezpieczenia udzielonego kredytu celowego. Poręczycielami byli żona W. I. C., pozwany T. C. (1) i jego kolega - K. K. W. C. nabył prawo użytkowania wieczystego nieruchomości położonej w W., obręb (...) działki nr (...) o pow. 0,3505 ha objętej księgą wieczystą nr (...) na mocy umowy sprzedaży i ustanowienia hipoteki z dnia 30 października 1998 r., Repertorium (...) nr (...) od (...) Spółka Akcyjna za kwotę 152 000 zł. Kwota 122 000 zł pochodziła od banku, zaś kwotę 30 000 zł uiszczył pozwany. Negocjacje odnośnie umowy prowadził pozwany T. C. (1) samodzielnie spłacał wszystkie raty kredytu z dnia 26.10.1998 r.

Pozwany T. C. (1) w kolejnych latach dokonywał znacznych nakładów na nieruchomość w W., obręb (...) działki nr (...) o pow. 0,3505 ha objętą księgą wieczystą nr (...). Łączna wartość nieruchomości znacząco wzrosła. W wybudowanym budynku miała być prowadzona działalność hotelowo-gastronomiczna. Przez kilkanaście lat różne osoby wykonywały w budynku na nieruchomości po dawnym młynie różne prace remontowo-budowlane takie jak: schody i szalunki wraz z betonowaniem, gipsy, prace sanitarne. To pozwany T. C. (1) zlecał im wykonywanie tych czynności i płacił za nie wynagrodzenie. Pozwany zamawiał także beton z firmy (...) do budowy oraz usługi elektryczne od firmy (...) za które sam płacił. Pozwany dozorował wykonywanie prac i przekazywał dokumenty co do wykonawstwa. W. C. nie zlecał robotnikom wykonania żadnych prac, jedynie przychodził i badał jak postępują prace. Pozwany w 2002 r. zawarł z firmą (...) sp. z o.o. w K. umowę dot. wykonanie projektu przebudowy budynku dawnego (...), który ta spółka zleciła firmie (...). Celem konsultacji projektu prezes firmy (...) Sp. z o.o. K. D. wraz z pozwanym przychodzili kilka razy do biura projektowego. Sprawy rozliczeń finansowych i kwestie techniczne były konsultowane tylko z pozwanym. Roboty oficjalnie były prowadzone na zlecenie firmy (...) należącej do brata pozwanego – W. C.. W dniu 03 grudnia 2009 r. W. C. i pozwany T. C. (1) zawarli umowę darowizny w formie aktu notarialnego Repertorium (...) Nr (...) sporządzonego przed Notariuszem J. K. w Kancelarii Notarialnej w B. przy ul. (...), na mocy której W. C. darował bratu T. C. (1) prawo użytkowania wieczystego położonej w W., obręb (...) działki nr (...) o pow. 0,3505 ha oraz budynki i urządzenia stanowiące odrębną nieruchomość, objęte księgą wieczystą (...), którą prowadzi III Wydział Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w W.. Zawarto tą umowę w celu wykonania wcześniej zawartej umowy powierniczej.

Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w W. postanowieniem z dnia 29 grudnia 2008 r. znak: (...) nałożył na W. C. karę w wysokości 75 000,00 zł z tytułu nielegalnego użytkowania części obiektu budowlanego - przyziemia budynku byłego „(...)” (od strony ulic (...)) na działce nr (...) w W..

(...) Urząd Wojewódzki wzywał W. C. pismem z dnia 31 lipca 2009 r. do uregulowania należności z tytułu postanowienia z dnia 29 grudnia 2008 r. w kwocie łącznej z kosztami wynoszącej 75 008,80 zł. W. C. odebrał to pismo w dniu 05 sierpnia 2009 r. jednak nie uiszczył należności.

Wojewoda (...) w dniu 15 października 2010 r. skierował do Naczelnika Urzędu Skarbowego w M. tytułu wykonawczy (...). Wojewoda (...) w dniu 05 września 2011 r. wszczął postępowanie egzekucyjne na podstawie tytułu wykonawczego z dnia 10 grudnia 2010 r., znak: (...). Z tym dniem Komornik prowadzący egzekucję tj. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w M. K. S. dokonała zajęcia wynagrodzenia W. C. za pracę. Dłużnik W. C. zawiadomienie o wszczęciu egzekucji, ze wskazaniem tytułu wykonawczego oraz odpis zajęcia wynagrodzenia za pracę otrzymał w dniu 15 września 2011 r. W sprawie tej doszło do zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej do wynagrodzenia za pracę dłużnika. Sąd Rejonowy w M. postanowieniem z dnia 13 maja 2011 r., sygn. akt I Co 713/11 oraz z dnia 24 stycznia 2012 r., sygn. akt I Co 1936/11 orzekł, że Komornik K. S. ma prowadzić łącznie obie egzekucje. W piśmie z dnia 01 października 2012 r. Komornik wskazał powodowi, iż przeciwko dłużnikowi W. C. prowadzone są egzekucje o należności podatkowe i składki ZUS na łączną sumę 773 349,00 zł wraz z odsetkami i innymi kosztami, które

to ulegną zaspokojeniu przed należnością Wojewody (...). Zawiadomił o bezskuteczności dotychczas wykonanych czynności egzekucyjnych i zamierze wydania postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego. Wskazał, że w przypadku braku złożenia w ciągu roku od zawiadomienia w trybie art. 827 k.p.c. dalszych wniosków w sprawie to postępowanie zostanie umorzone z mocy samego prawa.

Skarb Państwa – Wojewoda (...) złożył do Sądu Rejonowego w M. wniosek o wyjawienie majątku W. C., postępowanie toczyło się do sygn. akt I Co 1494/12. Na rozprawie w dniu 11 grudnia 2012 r. W. C. oświadczył, że nie posiada żadnego majątku. W dniu 09 stycznia 2013 r. Skarb Państwa – Wojewoda (...) w K. złożył wniosek o wpis W. C. do Rejestru dłużników niewypłacalnych KRS. Sąd Rejonowy(...)wK., XI Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego wpisał do KRS Rejestru Dłużników Niewypłacalnych W. C. postanowieniem z dnia 03 kwietnia 2014 r., w związku z tytułem wykonawczym na rzecz Naczelnika Urzędu Skarbowego w M. sygn. (...)z dnia 12 października 2012 r. na kwotę 75 000 zł.

Wyrokiem z dnia 23 grudnia 2013 r. Sąd Rejonowy w W. sygn. akt I C 595/11, oddalił powództwo I. C. i W. C. skierowane przeciwko T. C. (1) przy interwencji ubocznej Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę (...) o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Apelacja powodów od powyższego orzeczenia, wyrokiem Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 29 października 2014 r., sygn. akt II Ca 1364/14 została oddalona.

W zakresie oceny materiału dowodowego Sąd Okręgowy wskazał, że poza okolicznościami, które zostały przez strony przyznane (art. 229 k.p.c.) lub też taką ocenę uzasadniał przebieg całego postępowania (art. 230 k.p.c.), istotne dla sprawy fakty ustalone zostały w oparciu o przedstawione dokumenty prywatne i urzędowe, których autentyczność nie budziła wątpliwości i nie była przedmiotem zarzutów stron postępowania.

Ponadto ustalenia stanu faktycznego zostały poczynione na podstawie zeznań świadków T. C. (2), T. C. (3), D. T., B. P., J. C. (1), J. M., A. J., A. P., J. S. (1), L. W., J. C. (2), K. D., J. S. (2), których zeznania były logiczne, konsekwentne, spójne i zgodne pozostałym materiałem dowodowym, jakiemu Sąd dał wiarę, a także nie ujawniły się żadne okoliczności pozwalające na zakwestionowanie wiarygodności zeznań świadków. Świadczenie konsekwentnie wskazywali, że między W. C. a T. C. (1) było zawarte porozumienie co do zakupu prawa użytkowania nieruchomości dawnego młyna przez W. C., lecz na rzecz pozwanego. To pozwany negocjował zarówno umowę kredytu na powyższą inwestycję, jak i samej sprzedaży, jak również sponosił zaciągnięty kredyt, rozbudowywał nieruchomość i czynił na nią nakłady. Również w tym zakresie Sąd dał wiarę przesłuchaniu pozwanego T. C. (1), z którego wprost wynika, że między nim a bratem została zawarta ustna umowa powierniczego nabycia prawa użytkowania wieczystego i w oparciu o te ustalenia z 1998 r. strony zawarły w 2009 r. umowę darowizny, celem przeniesienia na T. C. (1) własności powyższego użytkowania wieczystego. Świadczą o tym również ponoszone przez pozwanego nakłady na nieruchomość. W szczególności należy zwrócić uwagę na protokół kontroli faktu poniesionych przez pozwanego nakładów w latach 2005-2009 (k.193-197), która to kontrola potwierdziła ich dokonanie.

W ocenie Sądu Okręgowego, przy uwzględnieniu powyższych ustaleń faktycznych, powództwo nie jest uzasadnione, a zatem wyrok zaoczny z dnia 17.03.2014r. podlegał uchyleniu w całości. Przesłankami warunkującymi możliwość skorzystania przez uprawnionego z ochrony paulińskiej są: 1) istnienie wierzytelności; 2) dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z osobą trzecią; 3) pokrzywdzenie wierzyciela wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika; 4) dokonanie przez dłużnika czynności ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela; 5) uzyskanie wskutek tej czynności korzyści majątkowej przez osobę trzecią; 6) działanie osoby trzeciej w złej wierze, z tym jednak zastrzeżeniem, że jeżeli osoba trzecia uzyskała korzyść bezpłatnie, to nie jest wymagalna wiedza tej osoby o działaniu dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli. Zgodnie z art. 527 k.c., dla zastosowania skargi paulińskiej wszystkie wymienione przesłanki muszą wystąpić kumulatywnie, a ciężar ich udowodnienia co do zasady - zgodnie z regułą dowodową wyrażoną w art. 6 k.c. - obciąża wierzyciela, który jest uprawniony do zaskarżenia czynności prawnej dłużnika. Należy jednak podkreślić, że jeżeli pozwany powołuje się na okoliczności wyłączające jego odpowiedzialność to w tym zakresie ciężar dowodu spoczywa na nim. Również na pozwanym spoczywa obowiązek dowodu w sytuacji, gdy chce on obalić domniemanie wynikające z przepisów. Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego istnieje wierzytelność strony powodowej względem W. C.. Okoliczność, że jest to należność publicznoprawna pozostaje bez

znaczenia, bowiem również w stosunku do tych wierzytelności przysługuje roszczenie z art. 527 k.c. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2003 r. III CZP 85/02, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 lipca 2006r. III CSK 57/2006, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2003 r. III CZP 15/03). Umowa z dnia 3.12.2009r. jest umową darowizny, a więc przysporzenie majątkowe na rzecz pozwanego nastąpiło bezpłatnie. Zatem wiedza i świadomość pozwanego o działaniu przez W. C. na rzecz pokrzywdzenia wierzyciela nie jest wymagana.

W przedmiotowej sprawie wskutek darowizny nie doszło jednak do pokrzywdzenia wierzyciela. W. C. zawarł z pozwanym T. C. (1) umowę powierniczą, na podstawie której W. C. nabył przedmiotową nieruchomość w swoim imieniu, ale zobowiązał się do przeniesienia na rzecz pozwanego użytkowania wieczystego gruntu (działka nr (...)) i znajdujących się na tym gruncie budynków. Podstawą do żądania przeniesienia praw był art. 740 k.c. Dla żądania przeniesienia własności nieruchomości nie jest wymagane zawarcie umowy powierniczej w formie aktu notarialnego (por. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2014 r., II CSK 264/13). Zatem pozwany miał roszczenie o przeniesienie praw dotyczących przedmiotowej nieruchomości, a W. C. był zobowiązany do przeniesienia tych praw. W. C. i T. C. (1) zawarli umowę darowizny, a nie umowę przeniesienia prawa użytkowania wieczystego i prawa własności w wykonaniu umowy powierniczej. Nie ma to jednak większego znaczenia, bowiem celem zawarcia tej umowy było wykonanie zobowiązania wynikającego z umowy powierniczej. Faktycznie zawarcie tej umowy doprowadziło zatem do zaspokojenia roszczenia T. C. (1) wynikającego z umowy powierniczej. Sąd Okręgowy podkreślił, że skarga paulińska nie może obejmować czynności, która stanowi wykonanie zobowiązania dłużnika względem wierzyciela, nawet gdyby jej skutkiem było pokrzywdzenie pozostałych wierzycieli (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2012r., III CSK 214/2011; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2005r., II CK 225/2005; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2002r., II CK 396/2002).

Dodatkowo Sąd I instancji wskazał, że nawet gdyby przyjąć, iż umowa darowizny nie wywołuje takiego skutku jak umowa o przeniesienie użytkowania wieczystego i własności w wykonaniu umowy powierniczej, to i tak brak byłoby podstaw do uznania umowy darowizny za bezskuteczną, albowiem w takiej sytuacji należałoby przyjąć, że prowadzenie egzekucji narusza prawo pozwanego – roszczenie o przeniesienie prawa użytkowania wieczystego gruntu i własności budynków.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c., przy czym Sąd nie zasądził na rzecz pozwanego zwrotu opłaty sądowej od sprzeciwu od wyroku zaocznego z uwagi na fakt, że opłata ta powstała tylko i wyłącznie wskutek zaniechań pozwanego (gdyby stawił się on na rozprawę lub złożyłby odpowiedź na pozew, to nie doszłoby do wydania ww. wyroku). Odnośnie zwrotu kosztów wynagrodzenia pełnomocnika to sąd wzajemnie zniósł te koszty, ponieważ powództwo zostało oddalone wskutek okoliczności ujawnionych dopiero w trakcie postępowania. Umowa powiernicza została ujawniona i wykazana dopiero w trakcie postępowania. Była to bowiem umowa ustna.

Apelację od powyższego wyroku wniosła strona pozwana Skarb Państwa- Wojewoda (...), zaskarżając go w całości i zarzucając:

1. naruszenie prawa materialnego polegające na braku zastosowania przepisu art. 75 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 25.09.2003r. skutkujące przyjęciem, iż umowa powiernicza została skutecznie zawarta w formie ustnej, podczas, gdy wartość przedmiotu umowy wynosiła co najmniej 152.000zł;
2. naruszenie prawa materialnego – art. 527 k.c. polegające na przyjęciu, że zaskarżona umowa darowizny nie prowadziła do pokrzywdzenia wierzyciela;
3. naruszenie art. 16 i 17 ustawy o księgach wieczystych i hipotece poprzez przyjęcie, iż prowadzenie egzekucji narusza roszczenie pozwanego o przeniesienie prawa użytkowania wieczystego gruntu i budynku, w sytuacji, gdy roszczenie takie (o ile w ogóle istniało) nie było ujawnione w księdze wieczystej;
4. naruszenie przepisu postępowania tj. art. 247 k.p.c. skutkujące bezpodstawnym przyjęciem w ustaleniach faktycznych, iż złożono oświadczenia innej treści niż zawarte w umowie darowizny z dnia 3 grudnia 2009r. objętej

aktem notarialnym Rep.(...)- naruszenie to było przedmiotem zastrzeżenia do protokołu podczas rozprawy w dniu 15 stycznia 2015r.

W oparciu o powyższe zarzuty strona powodowa wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa zgodnie z żądaniem pozwu oraz zmianę orzeczenia w zakresie kosztów postępowania, ewentualnie – o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Krakowie do ponownego rozpoznania, przy zasądzeniu na rzecz apelującego kosztów postępowania apelacyjnego.

W uzasadnieniu apelacji wskazano, że w okresie zawierania rzekomej umowy powierniczej obowiązywał i miał zastosowanie art. 75 k.c., przewidujący formę pisemną dla celów dowodowych. Forma ta jest formą zastrzeżoną jedynie dla celów dowodowych, jednakże Sąd w ogóle nie rozważał przesłanek z art. 74 k.c., błędnie uznając, że wystarczająca jest forma ustna. W ocenie powoda nie zaistniały żadne przesłanki z art. 74 k.c. Podobnie rzecz się miała z ustaleniem treści umowy darowizny z dnia 3 grudnia 2009r. Sąd uznał, że stanowiła ona wykonanie umowy powierniczej pomimo, że takie oświadczenie nie znalazło się w akcie notarialnym. Sąd uznał także, że pozwany ma skuteczne względem Skarbu Państwa roszczenie o przeniesienie prawa użytkowania wieczystego, pomimo, że nie zostało ono ujawnione w dziale III księgi wieczystej. Ustalenia i tok rozumowania Sądu godzą w podstawowe zasady funkcjonowania ksiąg wieczystych oraz zasady dotyczące dokumentów urzędowych. Ustalenia dotyczące poczynionych przez pozwanego nakładów na nieruchomości są bez znaczenia dla rozstrzygnięcia. Jeżeli ktoś czyni nakłady na rzecz, której nie jest właścicielem, to czyni to na własne ryzyko, a skuteczność przysługujących mu roszczeń w stosunku do osób innych niż właściciel jest ograniczona. Powyższe uchybienia doprowadziły do błędnego ustalenia, że umowa darowizny nie prowadziła do pokrzywdzenia wierzyciela. Pokrzywdzenie to jest oczywiste i wynika z niemożności zaspokojenia w inny sposób swojej wierzytelności. Brak jest podstaw do przyjęcia, że istniały jakiegokolwiek roszczenia wynikające z wzajemnych stosunków obligacyjnych między pozwanym a dłużnikiem, które mogły skutecznie niweczyć uprawnienie Skarbu Państwa do uznania zaskarżonej umowy za bezskuteczną.

Pozwany T. C. (1) wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie na swoją rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że Sąd Apelacyjny przyjął za własne ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy jako poczynione na podstawie prawidłowo zebranego materiału dowodowego, ocenionego zgodnie z zasadami logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego. Podkreślenia wymaga, iż apelujący nie zarzucał naruszenia art. 233 k.p.c., kwestionując natomiast możliwość prowadzenia w niniejszej sprawie w świetle art. 74 k.c. dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron na okoliczność zawarcia pomiędzy pozwanym a dłużnikiem umowy powierniczej dotyczącej nabycia użytkowania wieczystego nieruchomości objętej księgą wieczystą (...). Powyższy zarzut, określony jako naruszający przepis art. 75 k.c., uznać należy za chybiony. Ma rację apelujący, iż do zawartej przez T. C. (1) i W. C. umowy powierniczego nabycia nieruchomości ma zastosowanie przepis art. 75 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed zmianą wprowadzoną dnia 25 września 2003r. ustawą z dnia 14 lutego 2003r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2003 poz. 408). Zgodnie z ww. przepisem czynność prawna obejmująca rozporządzenie prawem, którego wartość przenosi 2 tysiące złotych, jak również czynność prawna, z której wynika zobowiązanie do świadczenia wartości przenoszącej dwa tysiące złotych, powinna być stwierdzona pismem. Jednocześnie, w myśl przepisu art. 74 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed ww. zmianą, zastrzeżenie formy pisemnej bez rygoru nieważności ma ten skutek, że w razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód z zeznań świadków ani dowód z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności (§1), przy czym pomimo niezachowania formy pisemnej przewidzianej dla celów dowodowych dowód ze świadków lub dowód z przesłuchania stron jest dopuszczalny, jeżeli obie strony wyrażą na to zgodę albo fakt dokonania czynności prawnej będzie uprawdopodobniony za pomocą pisma. Sąd może również dopuścić ww. dowody, jeżeli ze względu na szczególne okoliczności sprawy uznana to za konieczne (§2). W sprzeciwie od wyroku zaocznego z dnia 17 marca 2014r. pozwany wnosząc o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron powołał się na wyrok Sądu

Rejonowego w W. z dnia 23 grudnia 2013r., sygn. akt I C 595/11, w uzasadnieniu którego Sąd ustalił zawarcie między T. C. (1) i W. C. umowy powierniczej. Powyższa okoliczność musi być uznana za uprawdopodobnienie dokonania powyższej umowy za pomocą pisma w rozumieniu art. 74§2 k.c. (w treści omówionej powyżej). Przeprowadzenie wnioskowanych przez pozwanego dowodów osobowych było zatem dopuszczalne. Zauważyć należy także, iż formalnie strona powodowa nie wniosła zastrzeżenia do protokołu w trybie art. 162 k.p.c. dotyczącego prowadzenia dowodów z zeznań świadków na okoliczność zawarcia umowy powierniczego przeniesienia użytkowania wieczystego. Zastrzeżenie złożone na rozprawie w dniu 15 stycznia 2015r. dotyczyło bowiem prowadzenia dowodu z zeznań świadków przeciwko osnowie dokumentu w postaci aktu notarialnego objętego repertorium(...) Nr (...). Nie zachodzi także zarzucane naruszenie art. 247 k.p.c., którego apelujący dopatruje się w ustaleniu treści umowy darowizny z dnia 3 grudnia 2009r. i przyjęciu przez Sąd Okręgowy, że stanowiła ona wykonanie umowy powierniczej, pomimo, że takie oświadczenie nie znalazło się w akcie notarialnym. Przede wszystkim, zgodnie z art. 247 k.p.c. dowód ze świadków lub z przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu obejmującego czynność prawną może być dopuszczony między stronami tej czynności tylko w wypadkach, gdy nie doprowadzi do obejścia przepisów o formie zastrzeżonej pod rygorem nieważności i gdy ze względów na szczególne okoliczności sprawy sąd uzna to za konieczne. Niniejsza sprawa nie jest sprawą między uczestnikami umowy darowizny z dnia 3 grudnia 2009r. i już chociażby z tego względu nie można mówić o naruszeniu art. 247 k.p.c. Ponadto, prowadzone dowody osobowe dotyczyły faktu zawarcia umowy powierniczego nabycia nieruchomości oraz sposobu wykonania obowiązku wynikającego z tej umowy, a nie treści oświadczeń woli zawartych w umowie darowizny z dnia 3 grudnia 2009r.

Przechodząc do oceny zarzutu naruszenia art. 527 k.c. wskazać należy, iż zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem, co do zasady czynność prawna dłużnika będąca wykonaniem zobowiązania nie jest objęta zakresem skargi pauliańskiej, nie ma zatem podstaw do zaskarżenia takiej czynności dokonanej przez dłużnika z jednym tylko z wierzycieli. Dłużnik obowiązany jest bowiem spełnić świadczenie, a w razie wielości wierzycieli ma prawo dokonać swobodnego wyboru wierzyciela, którego spłaci i z tego tytułu nie można czynić mu zarzutu, że pokrzywdził pozostałych (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 8 października 2014r., II CSK 762/13). Uzasadnienie powyższej koncepcji wynika z założenia, iż w wyniku spełnienia świadczenia w istocie nie dochodzi ani do zubożenia dłużnika, ani do wzbogacenia wierzyciela. Wierzytelność, będąca aktywem w majątku wierzyciela, zostaje zastąpiona innym aktywem – realnie spełnionym świadczeniem. Część pasywów dłużnika zostaje umorzona kosztem zmniejszenia aktywów jego majątku. Bilans aktywów i pasywów po obu stronach czynności pozostaje więc niezmienny (Małgorzata Pyziak-Szafnicka, glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 24.10.2002r., OSP 2003, poz.141). Rozbieżności w judykaturze powstały odnośnie tego, w jaki sposób dłużnik winien spełnić świadczenie na rzecz jednego z wierzycieli, aby jego działanie nie zostało skutecznie zakwestionowane w drodze skargi pauliańskiej. Początkowo Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, iż spełnienie świadczenia nie może być przedmiotem skargi z art. 527§1 k.c. tylko wówczas, gdy ściśle odpowiada treści zobowiązania zarówno pod względem rodzaju świadczenia, jak i sposobu i terminu spłaty. W sytuacji natomiast, gdy dłużnik na podstawie porozumienia z wierzycielem zaspokaja go w inny sposób, niż przewidywała to pierwotna umowa, nie ma przeszkód do objęcia takiej czynności skargą z art. 527§1 k.c., o ile doprowadziła ona do pokrzywdzenia pozostałych wierzycieli (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2005r., II CK 225/05). Aktualnie prezentowany jest także pogląd, iż należy dopuścić wyjątki od zasady, zgodnie z którą wyłączenie zastosowania art. 527 k.c. dotyczy tylko takiego spełnienia świadczenia, które ściśle odpowiada treści zobowiązania. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 stycznia 2013r., z zakresu skargi pauliańskiej wyłączyć należy czynność prawną *datio in solutum*, na podstawie której dłużnik, zamiast wykonania zobowiązania zgodnie z jego treścią, spełnił – prowadzące do wygaśnięcia tego zobowiązania z zaspokojeniem wierzyciela – świadczenie tego samego rodzaju będące równoważnością świadczenia pierwotnego. Ten ostatni pogląd podziela Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym niniejszą apelację.

Jak wynika z przeprowadzonego w sprawie postępowania dowodowego T. C. (1) i W. C. zawarli porozumienie, na mocy którego W. C. miał nabyć prawo użytkowania wieczystego nieruchomości objętej księgą wieczystą (...)wraz z budynkami dawnego młyna we własnym imieniu, lecz na rachunek T. C. (1). Koszty nabycia nieruchomości zobowiązał się pokryć T. C. (1), zaś W. C. zobowiązał się do przeniesienia w przyszłości prawa użytkowania wieczystego oraz własności budynków i urządzeń na T. C. (1). Między ww. osobami doszło zatem do zawarcia

umowy powierniczego nabycia prawa użytkowania wieczystego. Zaznaczyć należy, iż istota umowy fidejucyjnego (powierniczego) nabycia nieruchomości sprowadza się do zlecenia innej osobie nabycia nieruchomości na swoje nazwisko, lecz dla zleceniodawcy, z tym zastrzeżeniem, że na każde żądanie zleceniodawcy zleceniobiorca nabytą własność (inne prawo) przeniesie na niego. Obowiązek przeniesienia prawa własności przez zleceniobiorcę wynika przy tym *ex lege*, co powoduje, że do ważności ww. umowy nie jest wymagana forma aktu notarialnego. Wszystkie powyższe elementy umowy powierniczego nabycia użytkowania wieczystego porozumienie zawarte między W. C. i T. C. (1) spełniało. W związku z zawarciem ww. umowy, w dniu 30 października 1998r. W. C. nabył od (...) Zakładów (...) przedmiotowe prawo użytkowania wieczystego, przy czym 30.000zł na poczet ceny zakupu uiszczył T. C. (1), zaś reszta ceny pokryta została środkami z kredytu bankowego, który w całości spłacił pozwany. Po zawarciu umowy z dnia 30 października 1998r. T. C. (1) czynił na nieruchomości znaczne nakłady, zlecając m.in. wykonanie projektu przebudowy budynku i wykonanie prac remontowo-budowlanych. Celem zaspokojenia roszczenia wynikającego z umowy powierniczego nabycia użytkowania wieczystego W. C. i T. C. (1) zawarli porozumienie dotyczące sposobu wykonania tej umowy, postanawiając, że między nimi zawarta zostanie umowa darowizny, której przedmiotem będzie ww. użytkowanie wieczyste. Do zawarcia takiej umowy ostatecznie doszło dnia 3 grudnia 2009r. Istotne jest przy tym, że w wyniku zawarcia umowy darowizny na rzecz T. C. (1) przeniesione zostało prawo użytkowania wieczystego nieruchomości wraz z własnością budynków i urządzeń, a zatem prawo tożsame z prawem, które w wyniku umowy powierniczej W. C. miał obowiązek przenieść na rzecz T. C. (1). Porozumienie dotyczące zawarcia umowy darowizny doprowadziło do umorzenia łączącego W. C. i T. C. (1) stosunku zobowiązaniowego wynikającego z umowy powierniczej. Brak zatem podstaw do przyjęcia, iż dłużnik W. C. zawierając z T. C. (1) umowę darowizny, działał z pokrzywdzeniem wierzyciela tj. strony powodowej. Podkreślić należy, iż skarga pauliańska ma na celu ochronę wierzyciela przed krzywdzącym go działaniem dłużnika. Prawo użytkowania wieczystego wraz z budynkami i urządzeniami znajdującymi się na nieruchomości objętej księgą wieczystą (...) znalazło się w majątku dłużnika W. C. jedynie na skutek zawarcia umowy powierniczej z T. C. (1) i ostatecznie wyszło z majątku dłużnika celem uregulowania zobowiązań, które swoje źródło miały w ww. umowie fidejucyjnego nabycia użytkowania wieczystego. Wynik postępowania dowodowego wykazał zawarcie umowy powierniczej bezpośrednio przed zawarciem umowy z 30 października 1998r., a więc na wiele lat przed wydaniem postanowienia nakładającego na W. C. obowiązek zapłaty kary w wysokości 75.000zł. Pozwany powoływał się na zawarcie umowy powierniczego nabycia użytkowania wieczystego już w toku sprawy prowadzonej przed Sądem Rejonowym wW., sygn. akt I C 595/11, która wszczęta została blisko trzy lata przed wszczęciem niniejszego postępowania. Nieuprawnione jest zatem stanowisko (i nie wynika ono ze zgromadzonego materiału dowodowego), aby przy zawieraniu umowy darowizny, poprzedzonej zawarciem umowy fidejucyjnego nabycia prawa użytkowania wieczystego i porozumienia odnośnie sposobu wykonania zobowiązania wynikającego z tej ostatniej umowy, dłużnik działał z pozwanym w zмовie mającej na celu pokrzywdzenie strony powodowej. Zarzut naruszenia art. 527 k.c. uznać należy zatem za bezzasadny.

Przyjęcie powyższego stanowiska czyni bezprzedmiotowym zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku stwierdzenie dotyczące naruszenia poprzez wszczęcie egzekucji z przedmiotowego prawa użytkowania wieczystego roszczenia pozwanego o przeniesienie ww. prawa. Zgodzić się przy tym jednakże należy z zawartym w apelacji zarzutem, iż w sytuacji braku ujawnienia w księdze wieczystej roszczenia o przeniesienia prawa nie można mówić o skuteczności takiego roszczenia względem osób trzecich.

Wobec powyższego, apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 391§1 k.p.c. w zw. z art. 98 k.p.c., zasądzając od strony powodowej jako przegrywającej spór na tym etapie na rzecz pozwanego kwotę 2700 zł tytułem wynagrodzenia pełnomocnika, obliczoną na podstawie § 13 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. (Dz.U. z 2013 roku, poz. 461 ze zm.).

SSO (del.) Beata Kurdziel SSA Grzegorz Kręzołek SSA Sławomir Jamróg